

Nr 224.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa åtgärder för bekämpande av potatiskräfta; given Stockholms slott den 15 mars 1929.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

J. B. Johansson.

Utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 15 mars 1929.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, WOHLIN, BESKOW, LUNDAVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON.

Departementschefen, statsrådet Johansson anmäler av styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet framlagt förslag om vissa åtgärder för bekämpande av potatiskräfta och anför därvid följande:

Under sommaren och hösten 1928 upptäcktes, att potatiskräfta (*Synchytrium endobioticum*) förekommer på flera platser i riket. I och med uppträdandet av denna synnerligen svårartade växtsjukdom hava från det allmännas sida kraftiga åtgärder vidtagits till förhindrande av sjukdomens spridning samt för dess utrotande.

Sälunda utfärdade Kungl. Maj:t den 6 september 1928 kungörelse (nr 337) med vissa bestämmelser angående åtgärder till bekämpande av potatiskräfta.

Enligt nämnda bestämmelser åligger det den, som innehar potatis, rörande vilken finnes anledning antaga att den är behäftad med potatiskräfta, att ofördröjligen om förhållandet göra anmälan till centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. Anstalten har att skyndsamt föranstalta om undersökning för uttrönande av sjukdomens förekomst och faran för dess ytterligare spridning. Finner anstalten, att potatiskräfta föreligger, skall anstalten därom ofördröjligen underrätta vederbörande länsstyrelse med avlämnande av förslag beträffande det område, som anses böra förklaras smittat av sjukdomen. På länsstyrelsens ankommer sedan att omedelbart förklara område av den storlek, som med hänsyn till omständigheterna prövas erforderlig, smittat av potatiskräfta. Från smittförklarat område må ej utan särskilt tillstånd bortföras potatis eller potatisblast eller rötter eller andra underjordiska växtdelar och ej heller jord, gödsel, kompost eller köksavfall. Likaledes får ej bortföras redskap eller transportmedel, som inom området använts vid brukande av jord eller vid skörd, såvida ej desinficering skett i viss ordning. Länsstyrelsens beslut, varigenom område förklarats smittat av potatiskräfta, skall bringas till allmänhetens kännedom genom kungörande på angivet sätt. Underlåtenhet av innehavare av potatis att fullgöra föreskriven anmälningskyldighet och överträdelse av transportförbud straffas med böter från och med 10 till och med 500 kronor.

Såsom framgår av innehållet i berörda bestämmelser avse desamma åtgärder till förhindrande av att i landet utbruten sjukdom sprides. Erinras må att föreskrifter avseende att förekomma sjukdomens införande i riket äro meddelade i kungörelsen den 11 januari 1927 (nr 3) angående bestämmelser att iakttagas vid införsel av potatis.

Enligt sistnämnda bestämmelser må införsel av potatis endast äga rum under villkor, att potatisen är på visst sätt emballerad och åtföljd av ett i närmare angiven ordning utfärdat intyg (certifikat). Detta skall bland annat innehålla, att potatisen är fri från potatiskräfta och att i det land, där potatisen producerats, potatiskräfta veterligen ej förekommer eller förekommit under de senaste sex åren före intygets utfärdande. Statens potatisinspektion, som är förlagd till centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, äger hos tullverket verkställa besiktning å infört potatisparti. Befinnes därvid att detsamma eller del därav är angripet av potatiskräfta, skall partiet i dess helhet av importören återutföras eller, där detta underlåtes, genom inspektionens försorg oskadliggöras.

För utförande av de åtgärder, som ansetts böra vidtagas till hämmande av sjukdomens spridning inom riket samt dess utrotande, har Kungl. Maj:t genom särskilda beslut den 17 augusti, den 6 september och den 19 oktober 1928 till styrelsens för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet förfogande anvisat tillhopa 40,000 kronor att utgå från förslagsanslaget till oförutsedda utgifter. I årets statsverksproposition nionde huvudtiteln punkt 81 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för bekämpande av potatiskräfta och eventuellt uppträdande andra växtsjukdomar för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra förslagsanslag av 40,000 kronor.

Samtidigt med det att Kungl. Maj:t utfärdade ovannämnda kungörelse

den 6 september 1928 uppdrog Kungl. Maj:t åt centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet att omhänderhava statens verksamhet för potatiskräftans bekämpande, därvid centralanstaltens styrelse hade att inom sig utse en person att under styrelsens överinseende närmast leda och övervaka arbetet. I övrigt skulle för ändamålet anvisade medel användas för anställande vid centralanstaltens botaniska avdelning av för uppgiften särskilt utbildade arbetskrafter. Medverkan i kampen mot sjukdomen skulle äskas från hushållningssällskapens sida, för vilket ändamål en kortare instruktionskurs ifrågasattes för vissa av sällskapens tjänstemän. Resor skulle anordnas för potatiskräftans uppsparande och bekämpande, varjämte statsverket skulle påtaga sig vissa kostnader i samband med oskadliggörande av smittad potatis och desinfektion m. m. Vidare anbefalldes Kungl. Maj:t styrelsen att inkomma med utredning ej mindre angående de vidare åtgärder, som kunde prövas lämpliga, än även beträffande de grunder, enligt vilka, där så kunde påkallas, ersättning av statsmedel finge utgå till innehavare av potatis eller av område smittat av potatiskräfta med anledning av de åtgärder, som från det allmännas sida prövats böra vidtagas till potatiskräftans bekämpande.

Såsom en ytterligare åtgärd till potatiskräftans bekämpande har Kungl. Maj:t genom ovanberörda beslut den 19 oktober 1928, med anledning av en framställning i ämnet från styrelsen för centralanstalten, anbefallt nämnda styrelse att avgiva förslag till bestämmelser ifråga om anlåtande av statsmedel till underlättande av användning av potatisutsäde av immuna sorter. Dylikt förslag har ännu ej inkommit till jordbruksdepartementet.

I detta sammanhang torde vidare böra nämnas, att lantbruksstyrelsen och styrelsen för centralanstalten i gemensam skrivelse den 11 januari 1929 föreslagit, att inom centralanstalten skulle upprättas en särskild institution för växtskydd, benämnd centralanstaltens växtskyddstjänst, med uppgift bland annat att vara verkställande organ för det direkt statliga bekämpandet av potatiskräfta och andra växtsjukdomar. Detta ärende är beroende av Kungl. Maj:ts prövning.

Enligt inhämtade upplysningar har potatiskräfta upptäckts å ett 40-tal platser i landet. I allmänhet äro de områden, som förklarats smittade av sjukdomen, av mindre omfattning.

Den genom Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut den 6 september 1928 infordrade utredningen har av *styrelsen för centralanstalten* avlämnats i skrivelse den 17 oktober 1928. Över denna skrivelse hava, efter remisser, utlåtanden avgivits av lantbruksstyrelsen den 16 januari 1929 och av statskontoret den 4 februari 1929.

Styrelsens för centralanstalten sistnämnda skrivelse utmynnar i hemställan, att Kungl. Maj:t måtte utfärda kompletterande bestämmelser till kungörelsen den 6 september 1928 (nr 337) av i huvudsak följande innehåll.

1. Potatis av skörd, som är eller misstänkes vara smittad av potatis-kräfta, må icke användas till utsäde. Kommer sådan potatis till användning inom den egna hushållningen, skall den — även i fall då den tillgodogöres för utfodringsändamål — före användningen omsorgsfullt kokas. Vid räskalning av potatis skola skaln, därest de användas som fodermedel, först kokas, i annat fall uppbrännas.

Anses potatisskörden eller del därav med hänsyn till faran för potatis-kräftans spridande eller av annat skäl i särskilt fall icke lämpligen kunna komma till användning inom den egna hushållningen, äger centralanstalten förfoga över ifrågakommande potatis för smittämnets oskadliggörande.

Avfall vid skörden av kräftsmittad potatis, såsom blast och av sjukdomen hårt angripna potatisknölar, böra av vederbörande odlare omsorgsfullt hopsamlas och oskadliggöras genom bränning.

2. Inom område, som förklarats smittat av potatiskräfta, må för potatisodling endast utsäde av mot angrepp av potatiskräfta immuna potatissorter komma till användning. Jordareal, som burit av sjukdomen smittad potatis, må det närmast följande året icke användas för odling av potatis.

Potatisplantor, härstammande från i jorden övervintrade potatissknölar, skola så fort ske kan av jordinnehavaren omsorgsfullt borttagas.

Utsäde av immuna potatissorter skall första gången anskaffas genom centralanstaltens förmedling. Av skörden från på dylikt sätt anskaffad potatis må utsäde tagas för eget behov, så länge vid verkställd kontroll inblandning av för angrepp av potatiskräfta mottaglig sort icke visar sig vara förhanden.

Under den tidrymd, område är förklarat smittat av potatiskräfta, står potatisodlingen inom det smittade området under kontroll av centralanstalten. Var och en, som beröres därav, är skyldig att låta sådan kontroll obehindrat pågå. Centralanstalten är jämväl berättigad att på de smittade arealerna anlägga odlingsförsök för utrönande av olika med potatiskräftans förekomst och bekämpande sammanhängande spörsmål.

Vid överträdelse av gällande bestämmelser rörande potatisodling å smittförklarat område är vederbörande skyldig att efter åläggande från centralanstalten omedelbart vidtaga rättelse. Uraktlåtes detta, äger centralanstalten att på vederbörandes bekostnad låta verkställa i varje särskilt fall erforderliga åtgärder.

3. Ersättning kan utgå till vederbörande rättsinnehavare för den förlust, som må uppstå genom oskadliggörande av en potatisgröda direkt genom centralanstaltens försorg. Ersättningen, som till sitt belopp fastställles av centralanstaltens styrelse efter i särskild ordning verkställd värdering, beräknas i regel med ledning av det tillfälliga priset i orten för närmast jämförbar potatis.

Ersättning kan vidare utgå för den skada, som må hava uppstått på grund av förbud att från smittförklarat område bortföra potatis eller annan vara, likväl endast under förutsättning, att försäljning av potatis eller annan ifrågakommande vara regelbundet pläгат ske samt att denna försäljning varit av väsentlig betydelse för vederbörande jordbruks eller lägenhetsinnehavares ekonomi. För den uppskattade skada, som hänför sig till tid liggande mer än ett år framåt från dagen för smittförklaringen, utgår ersättning med högst hälften av den beräknade förlustens storlek. Vid fastställande av nu avsedda ersättning skall avdrag göras för det värde, potatisgrödan eller i förekommande fall annan vara kan anses

hava vid användning inom den egna hushållningen. Framställning om ersättning för skada av sistnämnda slag ingives inom sex månader efter den tidpunkt, då skadan skedde, till centralanstaltens styrelse, som har att fatta beslut i ärendet.

Ersättning utgår icke, därest vederbörande genom överträdelse av meddelade bestämmelser, uraktlagenhet att iakttaga givna föreskrifter eller på annat sätt själv kan anses hava förorsakat skadan.

Emot av centralanstaltens styrelse meddelat beslut i ersättningsfrågor må besvär i vederbörlig ordning anföras hos Kungl. Maj:t.

Efter att hava erinrat om innehållet i kungörelsen den 6 september 1928 (nr 337) anför styrelsen för centralanstalten angående de av styrelsen sålunda föreslagna bestämmelser:

De ytterligare bestämmelser rörande potatiskräftans bekämpande, som enligt styrelsens mening vore påkallade, avsåge närmast potatiskräftans direkta utrotande. I första hand gällde det därvid att oskadliggöra smittämnet i en redan smittad potatisgröda. Givetvis borde potatis tillhörande sådan gröda icke få användas såsom utsäde vare sig för egen odling eller på annat håll, då därigenom smittämnet med säkerhet skulle erhålla ytterligare spridning. Däremot torde det i regel kunna tillåtas, att potatis-skörd, som konstaterats vara angripen av potatiskräfta, bleve använd i den egna hushållningen, därvid den likväl — även när den användes till djurföda — först borde omsorgsfullt kokas. Genom en sådan åtgärd syn-tes nämligen smittämnet kunna effektivt oskadliggöras. Därest i hushållet använd potatis skalades före kokningen, borde även skalen kokas eller, om de icke användes för utfodringsändamål, brännas.

Skulle med hänsyn till faran för potatiskräftans spridande den smittade potatisen i särskilt fall ej anses böra komma till användning på sätt nu nämnts, eller skulle skörden vara så stor, att den ej lämpligen kunde förbrukas på detta sätt, borde centralanstalten äga förfoga över hela skörden eller del därav för smittämnets oskadliggörande. Särskilt när det gällde vid större samhällen belägna koloniområden, där potatiskräfta vunnit insteg, torde direkt ingripande från centralanstaltens sida för oskadliggörande av smittad potatis i vissa fall vara motiverad.

Avfall vid skörden av kräftsmittad potatis, såsom blast och av sjukdomen hårt angripna potatisknölar, borde av vederbörande odlare i samband med skörden omsorgsfullt hopsamlas och oskadliggöras genom bränning. Finge dylikt avfall fritt sönderdelas i jorden, komme nämligen denna att därigenom tillföras ökade mängder smittämne, och tidrymden för jordens infektion av sjukdomsämnet kunde på grund härav väntas bliva avsevärt förlängd.

Erfarenheten hade nämligen givit vid handen, att vid angrepp av potatiskräfta smittämnet även förefunnes fritt i jorden, där det kunde leva kvar ett antal år, även om ny näring för detsamma icke tillfördes. Odla-des därför åter potatis å det smittade området inom en kortare tidrymd, kunde även den nya potatisskörden med säkerhet väntas bliva kräftskadad, och smittämnet hade samtidigt erhållit ny näring och förmerats. Det vore sålunda icke tillräckligt att oskadliggöra smittämnet i den skördade potatisgrödan, utan åtgärder måste även vidtagas i syfte att smittämnet i jorden skulle utdö. Det gällde därvid att undanhålla detta för dess trivsel och utveckling erforderliga yttre betingelser. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 1 oktober 1928 angående ytterligare anslag till åtgärder

för potatiskräftans bekämpande hade styrelsen närmare behandlat hithörande fragor. Styrelsen hade därvid framhållit att, då potatiskräftans värdplanta i allmänhet utgjordes av potatisväxten, det kunde anses motiverat, att all potatisodling å de av potatiskräfta smittade områdena förbjödes under så lang tid, som erfordrades för att smittämnet skulle hinna utdö. Emellertid hade olika potatisförädlare under senare tid lyckats frambringa fullt odlingsvärda potatissorter med den värdefulla egenskapen att icke angripas av potatiskräfta. Dylika immuna sorter kunde sålunda odlas inom de av potatiskräfta smittade områdena, utan att smittämnet därigenom gynnades. Inom olika länder, där potatiskräfta konstaterats och åtgärder från det allmännas sida vidtagits för sjukdomens bekämpande, hade också medgivande lämnats vederbörande att på vissa villkor odla immuna potatissorter å kräftsmittdad jord.

Även beträffande vårt land syntes det vara önskvärt, att följderna av potatiskräftans skadeverkningar kunde mildras genom tillstånd att i viss utsträckning å smittat område odla mot angrepp av potatiskräfta immur potatis. Dock torde dylikt tillstånd icke böra lämnas beträffande odlingsplats, som närmast föregående år burit av potatiskräfta angripen potatis. Övervintrade potatisknölar av förut odlad, för sjukdomen mottaglig sort kunde nämligen växa upp och i dylikt fall förorsaka inblandning i den immuna sorten, varigenom smittämnet givetvis främjades. Vid odlingstillstånd av nu angiven art torde även böra fästas det villkoret, att första gången potatis odlades inom smittförklarat område endast sådant utsäde finge komma till användning, som efter vederbörlig framställning erhållits genom centralanstaltens förmedling. Endast därigenom torde nämligen bästa möjliga garanti vinnas, att utsädet vore fullt sortrent och i övrigt av lämplig beskaffenhet. Givetvis borde icke en sådan anordning vara utesluten, att lokala organ under centralanstaltens kontroll omhändertog anskaffandet och distributionen av ifrågavarande utsäde, därest så skulle befinnas lämpligt. I fortsättningen torde inom smittat område skördad potatis av immun sort få användas som utsäde för egen odling, så länge icke vid företagen kontroll inblandning av annan, för sjukdomen mottaglig sort visade sig föreligga.

Så länge smittförklarat område icke åter förklarats fritt från sjukdomen, borde potatis givetvis — därest icke särskilda omständigheter i visst fall kunde anses motivera undantag — endast få odlas i den utsträckning, att behovet för den egna hushållningen tillgodosåges. Även om potatis av immun sort icke i och för sig utgjorde säte för smittämnet, förefunnes nämligen stor fara för att detta vid eventuellt bortförande av potatis från området kunde spridas med den jord, som kunde vidhäfta potatisen.

Inom smittförklarat område borde potatisplantor, härstammande från övervintrade potatisknölar av icke immuna sorter, så fort ske kunde noggrant borttagas. Finge dylika plantor uppväxa, kunde de nämligen bidra till smittämnets förmering i jorden.

Såsom redan anförts borde utsäde av immuna potatissorter första gången tillhandahållas odlare inom smittförklarat område genom centralanstaltens försorg. Men även i fortsättningen borde potatisodlingen inom de smittförklarade områdena stå under kontroll av centralanstalten, som bland annat borde hava att tillse, att gällande bestämmelser för odling av potatis inom dylikt område noggrant iakttoges samt att i de odlade immuna potatissorterna icke förekomme inblandning av för kräftangrepp

mottagliga potatissorter. Var och en borde vara skyldig att lata sådan kontroll obehindrat försigga.

Centralanstalten borde vidare äga att inom smittförklarad område anlägga odlingsförsök med potatis för utrönande av olika med potatiskräftans förekomst och bekämpande sammanhängande spörsmål. Bland annat torde beslut om upphävande av smittförklaring av visst område i regel böra föregås av försök inom området i fråga med för potatiskräfta mottaglig potatissort.

Vid överträdelse av odlingsbestämmelserna borde stadgas förutom böter jämväl skyldighet för vederbörande att omedelbart vidtaga rättelse. Vunnes ej rättelse på detta sätt, borde sådan kunna vidtagas av den kontrollerande myndigheten på odlarens bekostnad.

De åtgärder, som från det allmännas sida vidtogos för potatiskräftans bekämpande, kunde givetvis för den enskilde medföra icke ringa ekonomiska offer. Det syntes därför motiverat, att i särskilda fall understöd av statsmedel i viss utsträckning utginge till ersättande av den sålunda lidna skadan.

I första hand syntes ersättning böra lämnas för värdet av den potatis, som ansetts böra oskadliggöras genom centralanstaltens försorg. Vidare borde ersättning kunna utgå i sådant fall, då på grund av utfärdad transportförbud hinder uppstått för odlaren att genom försäljning tillgodogöra sig skörden. Dock syntes gottgörelse i sistnämnda fall endast böra utgå i den utsträckning, vederbörande styrkte sig regelbundet pläga avyttra potatis, samt vidare endast med belopp, som motsvarade skillnaden mellan det antagliga försäljningspriset och det värde, potatisskörden kunde anses hava vid förbrukning inom den egna hushållningen.

Även sedan vederbörande odlare inom smittförklarad område övergått till användning av immuna potatissorter, måste odlingen av potatis i regel bliva begränsad till produktion för den egna hushållningen. Därest jordbruk inom dylikt område till väsentlig grad hade baserat sin ekonomi på försäljning av potatis, kunde givetvis transportförbudet även under den fortsatta tid, jordbruket vore smittförklarad, giva anledning till ekonomisk skada för brukaren. Även i dylikt fall borde enligt styrelsens förmenande ersättning av statsmedel kunna utgå. Dock torde sådan ersättning böra begränsas till viss del — förslagsvis hälften — av den beräknade skadan och endast utgå i sådant fall, att genom skadan kunde anses förorsakad en mera betydande försämring av vederbörande jordbruks ekonomi. Styrelsen räknade med, att ersättning enligt sistnämnda grunder endast i undantagsfall skulle behöva utgå.

I vissa fall torde ersättningsanspråk kunna grundas på den omständigheten, att genom transportförbudet försäljning omöjliggjordes jämväl av andra varor än potatis. En dylik situation syntes till exempel kunna inträda, om potatiskräfta konstaterades i en handelsträdgård. I dylikt fall ifrågakommande ersättning torde böra i tillämpliga delar bestämmas enligt enahanda grunder, som föreslagits vid förbud att avyttra potatis.

De åtgärder till potatiskräftans bekämpande, vilka direkt åvilade innehavare av potatis, såsom oskadliggörande av avfall vid skörden, kokning av potatis för utfodringsändamål m. m. samt i förekommande fall desinfektionsåtgärder och dylikt, torde icke böra läggas till grund för ersättningsanspråk. Ersättning torde icke heller böra utgå i anledning av förbud att odla potatis å jordareal, som nästföregående år burit av potatiskräfta angripen potatis. Föreskriften, att vid odling av potatis å smitt-

förklarar område endast utsäde av immun potatissort finge användas, borde givetvis icke kunna anföras såsom giltigt skäl för ersättningsanspråk.

Ersättning för genom centralanstaltens försorg oskadliggjord potatis borde enligt styrelsens mening beräknas på grundval av myckenheten och beskaffenheten av potatis, som oskadliggjordes. Vid skörd av dylik potatis längre tid före dess mognad kunde emellertid annan värderingsgrund visa sig erforderlig. Ersättningens belopp borde fastställas med ledning av det tillfälliga priset i orten för närmast jämförbar potatis. I regel torde värdering i sådant fall, som nu avsåges, lämpligen böra verkställas av ett utav vederbörande hushållningssällskap på framställning av centralanstaltens styrelse utsett ombud från orten. För uppdrag av ifrågavarande slag syntes ett mindre arvode av statsmedel böra kunna utgå. Det torde böra uppdragas åt centralanstaltens styrelse att, sedan dylik värdering verkställts, för varje särskilt fall fastställa beloppet av den till vederbörande rättsinnehavare utgående ersättningen.

Ersättningsanspråk, som grundade sig på annan omständighet än oskadliggörande genom centralanstaltens försorg av kräftsmittad potatis, borde inom viss därför fastställd tid, förslagsvis sex månader, ingivas till centralanstaltens styrelse, som efter verkställd utredning i varje särskilt fall borde hava att fastställa beloppet av eventuellt ifrågakommande ersättning.

Givetvis borde ersättning eller gottgörelse i intet fall utgå, därest vederbörande genom överträdelse av meddelade bestämmelser, uraktlåtenhet att iakttaga givna föreskrifter eller på annat sätt själv kunde ansetts hava försakat skadan.

Emot beslut i ersättningsfrågor, som meddelades av centralanstaltens styrelse, borde besvär i vederbörlig ordning få anföras hos Kungl. Maj:t.

Lantbruksstyrelsen har i sitt ovannämnda utlåtande anført huvudsakligen följande:

Lantbruksstyrelsen hade intet annat att erinra emot de bestämmelser, som innefattades i punkt 1 i det av styrelsen för centralanstalten framförda förslaget, än att ett bestämt påbud om oskadliggörande av smittobärande avfall från smittad potatisskörd vore av nöden och att överträdelse av sådan bestämmelse borde vara belagd med bötesstraff.

Emot de i punkt 2 innefattade bestämmelser funne lantbruksstyrelsen icke anledning till erinran. Styrelsen ansåge sig dock böra framhålla, att överträdelse av blivande bestämmelser angående odling av potatis å smittförklarad område icke endast borde — såsom förslaget syntes förutsätta — medföra skyldighet att efter anmaning vidtaga rättelse utan jämväl vara belagd med bötesstraff.

Emot punkt 3 hade lantbruksstyrelsen intet att erinra, såvitt anginge rätt till ersättning och denna rätts begränsande i vissa fall.

Lantbruksstyrelsen ansåge sig emellertid böra något närmare beröra frågan om sättet för fastställande av ersättningens storlek. I motiveringen till förslaget hade centralanstaltens styrelse närmare angivit grunderna och sättet för den värdering, som skulle ligga till grund för styrelsens beslut om ersättning för genom anstaltens försorg oskadliggjord potatis. Enligt dessa grunder skulle sådan värdering i regel ske genom ett av vederbörande hushållningssällskap utsett ombud från orten. Om också i många fall, särskilt då fråga vore om mindre odlingar, en sådan form för

värdering jämväl ur statens synpunkt torde vara tillfredsställande, funne lantbruksstyrelsen detta kanske icke alltid vara fallet. Skulle nämligen fråga vara om odling av större omfattning, syntes det lantbruksstyrelsen vara av nöden, att jämväl ett ombud för staten deltog i värdering, varom här vore fråga. Dylikt ombud borde helst förordnas av centralanstaltens styrelse. Under alla förhållanden syntes det lantbruksstyrelsen vara klart, att sådan värdering endast borde vara vägledande för centralanstaltens styrelse men icke bindande.

I samband med sålunda föreslagna tillägg till förenämnda kungörelse den 6 september 1928 ville lantbruksstyrelsen ifrågasätta, huruvida bestämmelserna i 2 § av samma kungörelse icke lämpligen borde erhålla sådan ändrad lydelse, att därav tydliggen framginge, att länsstyrelse, som förklarar visst område smittat av potatiskräfta, skulle, när fråga vore om friförklaring — i likhet med vad som i 3 § föreskrevs för där angivna fall — vara skyldig höra centralanstalten.

Statskontoret anför i sitt i ärendet avgivna utlåtande följande:

Statskontoret hade beträffande det av styrelsen för centralanstalten framlagda förslaget icke något att erinra utöver vad lantbruksstyrelsen i sådant avseende anfört i annan mån, än att bötespåföljd syntes böra stadgas för alla överträdelser av sagda bestämmelser. Icke heller hade den av lantbruksstyrelsen föreslagna ändringen i 2 § av kungörelsen den 6 september 1928 (nr 337) givit statskontoret anledning till anmärkning.

Under erinran att Kungl. Maj:t i innevarande års statsverksproposition förelagt riksdagen förslag om anvisande för budgetåret 1929/1930 av ett extra förslagsanslag å 40,000 kronor till åtgärder för bekämpande av växtsjukdomar, från vilket anslag skulle bestridas även de av de nu ifrågasatta bestämmelserna föranledda kostnader för statsverket, ansåge sig statskontoret allenast böra framhålla, att berörda bestämmelser syntes vara av den art, att de borde underställas riksdagens prövning.

Slutligen ville statskontoret ifrågasätta, huruvida icke vid utfärdandet av de bestämmelser, som nu föreslagits, dessa bestämmelser och de, vilka redan meddelats i förenämnda kungörelse den 6 september 1928, av praktiska skäl borde sammanföras i en författning.

De i ovannämnda kungörelse den 6 september 1928 (nr 337) meddelade bestämmelserna avse huvudsakligen att bereda kännedom om potatiskräftans förekomst och att förhindra dess spridning genom befintligt smittämnes förande från det ställe, där det alstrats. Däremot saknas föreskrifter, som taga sikte på att oskadliggöra befintligt smittämne och att förhindra smittämnesalstringen. För ett framgångsrikt bekämpande av ifrågavarande synnerligen allvarliga växtsjukdom synes emellertid oundgängligen nödvändigt, att gällande bestämmelser kompletteras med stadganden av nu angiven innebörd. Sådana innefattas också i det av styrelsen för centralanstalten framlagda förslaget, i vilket bland annat föreslås åtgärder för oskadliggörande av smittad potatis och viss reglering av potatisodlingen inom smittat område. Förslaget innehåller jämväl bestämmelser om rätt till ersättning av statsmedel för förlust, som förorsakas enskilda till följd av vissa åtgärder för sjukdomens bekämpande. Styrelsens förslag, vilket biträtts av lantbruksstyrelsen och stats-

*Departements-
chefen.*

kontoret, synes mig ändamålsenligt, och vill jag därför tillstyrka, att detsamma lägges till grund för författningsbestämmelser i ämnet.

Inom jordbruksdepartementet har utarbetats förslag till kungörelse med vissa bestämmelser angående bekämpande av potatiskräfta. Detta förslag, som torde få såsom bilaga fogas till detta protokoll, överensstämmer i stort sett med det av styrelsen för centralanstalten framlagda förslaget. I kungörelseförslaget hava emellertid inarbetats de i ovannämnda kungörelse den 6 september 1928 innefattade stadganden.

De särskilda bestämmelserna i kungörelseförslaget torde ej kräva närmare motivering utöver vad styrelsen för centralanstalten och lantbruksstyrelsen anfört. Jag vill allenast göra några erinringar i vissa hänseenden.

Skyldighet för markinnehavare inom smittförklarad område att tåla anläggande av odlingsförsök har jag ansett böra begränsas till sådana fall, där anställandet av odlingsförsök erfordras för utrönande av huruvida sjukdomen upphört inom området. Bestämmelse i ämnet är införd i 3 och 11 §§. Skulle centralanstalten i andra fall vilja anlägga odlingsförsök, torde anstalten kunna träffa överenskommelse därom med vederbörande markinnehavare.

De i 4—5 §§ föreslagna bestämmelserna avse även fall, där smittförklaring ej skett. Erinras må att det kan dröja någon kortare tid från det sjukdomen upptäckts, till dess smittförklaring hinner utfärdas. Vidare kan tänkas, att innehavaren av potatis försummat att göra anmälan om sjukdomen omedelbart efter det den yppats.

Rörande ordningen för värdering av potatis, som för dess oskadliggörande omhändertages av centralanstalten, har synts lämpligt att överlämna åt anstalten att bestämma. Föreskrift därom har intagits i 5 § i kungörelseförslaget. Framhållas må att värderingen allenast skall tjäna till ledning vid centralanstaltens avgörande av ersättningsfrågan. Är fråga om oskadliggörande av en större myckenhet potatis synes, på sätt lantbruksstyrelsen anfört, lämpligt att värderingen verkställas av en representant för hushållningssällskapet och en för staten utsedd representant.

I fråga om det i 6 § innefattade förbudet att transportera, bland annat, potatis må framhållas, att detsamma har avseende å potatis såväl av icke immuna som immuna sorter.

I anslutning till vad statskontoret föreslagit har i kungörelseförslaget stadgats straffpåföljd för överträdelse av samtliga föreskrifter i detsamma.

De nu förordade i kungörelseförslaget innefattade bestämmelserna synas böra underställas riksdagens prövning. Sedan riksdagen fattat beslut i ärendet, torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att i administrativ ordning utfärda berörda författningsbestämmelser. Dessa böra givetvis i huvudsak överensstämma med vad nu tillstyrkes. Kungl. Maj:t torde emellertid böra äga att vidtaga de smärre jämkningar av huvudsakligen formell natur, som

må finnas påkallade. Bestämmelserna torde böra träda i kraft å dag, som Kungl. Maj:t bestämmer.

De utgifter för statsverket, som komma att föränledas av ifrågavarande bestämmelser, torde böra bestridas av förut omförmälda, i statsverkspropositionen för budgetåret 1929/1930 begärda extra förslagsanslag till åtgärder för bekämpande av växtsjukdomar.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att Kungl. Maj:t må, i huvudsaklig överensstämmelse med de i bilaga till detta protokoll intagna bestämmelser, utfärda kungörelse med vissa bestämmelser angående bekämpande av potatiskräfta.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hugo Nordlander.

Bilaga.

Förslag

till

kungörelse med vissa bestämmelser angående bekämpande av potatiskräfta.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Finnes anledning antaga att potatis (växande eller skördad) är smittad av potatiskräfta, skall den, som innehar sådan potatis, ofördröjligen om förhållandet göra anmälan¹ till centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet (Centralanstalten, adress Experimentalfältet).

Har dylik anmälan inkommit till centralanstalten, skall anstalten skyndsamt föranstalta om undersökning för utrönande av sjukdomens förekomst och faran för dess ytterligare spridning.

2 §.

Finner centralanstalten efter undersökning, som i 1 § sägs, att potatiskräfta föreligger, skall anstalten därom ofördröjligen underrätta vederbörande länsstyrelse samt därvid avgiva förslag beträffande det område, som anses böra förklaras smittat av sjukdomen.

På länsstyrelsen ankommer att omedelbart förklara område av den storlek, som med hänsyn till omständigheterna prövas erforderlig, smittat av potatiskräfta.

3 §.

Smittförklaring, som i 2 § sägs, gäller, till dess länsstyrelsen efter centralanstaltens hörande förklarar det smittförklarade området fritt från potatiskräfta.

För utrönande av huruvida området är fritt från sjukdomen äger centralanstalten, där den så finner erforderligt, anlägga odlingsförsök inom det samma.

¹ För dylik anmälan samt för till centralanstalten adresserad postförsändelse innehållande prov på potatis eller potatisplantor åtnjutes frankeringsfrihet enligt Kungl. Maj:ts brev den 6 september 1928 till generalpoststyrelsen (se Svensk författningssamling 1928. nr 338).

4 §.

Potatis av skörd, som är smittad av potatiskräfta, må ej användas annorledes än inom eget hushåll och ej i något fall till utsäde. Innan potatisen användes till föda åt människor eller djur, skall den kokas. Vid råskalning uppkommet avfall skall, därest detsamma användes för utfodringsändamål, dessförinnan kokas, men i annat fall oskadliggöras genom bränning.

Vid skörd av potatis, som är smittad av potatiskräfta, skola blast, av sjukdomen hårt angripna knölar och annat avfall omsorgsfullt hopsamlas och oskadliggöras genom bränning.

5 §.

Där centralanstalten med hänsyn till faran för sjukdomens spridning så finner erforderligt, äger centralanstalten omhändertaga och oskadliggöra potatis av skörd, som är smittad av potatiskräfta.

Vid omhändertagandet skall potatisen värderas enligt de i 8 § 1 mom. angivna grunder och i den ordning centralanstalten bestämt.

Kostnaderna för dylik värdering skola bestridas av statsmedel.

6 §.

Från område, som förklarats smittat av potatiskräfta, må ej utan särskilt av länsstyrelsen efter centralanstaltens hörande meddelat tillstånd bortföras potatis eller potatisblast eller rötter eller andra underjordiska växtdelar samt ej heller jord, gödsel, kompost eller köksavfall. Likaså vare förbjudet att från smittförklarat område föra redskap eller transportmedel, som inom området använts vid brukande av jord eller vid skörd, så vida ej dylikt redskap eller transportmedel desinficerats genom tvättning med formalinlösning innehållande minst 2 procent formaldehyd.

7 §.

1 mom. Under tid, då område är förklarat smittat av potatiskräfta, står odlingen av potatis å området under tillsyn av centralanstalten.

2 mom. Beträffande odling av potatis inom smittförklarat område gäller följande:

a) Å jordområde, som burit av potatiskräfta smittad potatis, må potatis ej odlas under det närmast följande året.

b) Till utsäde må allenast användas potatis av sort, som ej är mottaglig för angrepp av potatiskräfta (immun potatis). Dylikt utsäde skall anskaffas genom centralanstaltens förmedling, dock må odlare av potatis, som härrör från utsäde anskaffat på sådant sätt, av potatisen taga utsäde till eget behov, såvida i densamma ej förekommer inblandning av potatissort, som ej är immun.

3 mom. Inom smittförklarat område skola potatisplantor, som härröra från potatisknölar, som övervintrat i jorden, genom markinnehavarens försorg borttagas och oskadliggöras genom bränning.

8 §.

1 mom. För potatis, varöver centralanstalten på grund av föreskriften i 5 § förfogat, är ägaren berättigad till ersättning av statsmedel. Ersättningen bestämmes med hänsyn till potatisens värde vid tiden för omhändertagandet. Då fråga är om växande omogen potatis, skall dock hänsyn tagas till förlust, som ägaren må hava lidit genom mistning av skörd, som kunnat påräknas, om potatisen fått mogna.

2 mom. Där någon tillskyndats förlust därigenom att till följd av förbud, som i 6 § avses, hinder mött att från det smittförklarade området avyttra potatis eller annan vara, må ersättning av statsmedel tillerkännas honom, såvitt han visar, att han brukat sälja vara av ifrågavarande slag och att försäljningen varit av väsentlig ekonomisk betydelse för honom. För förlust, som hänför sig till tid inom mera än ett år från smittförklaringen, må gottgörelse ej utgå med högre belopp än som svarar mot halva förlusten.

9 §.

I andra fall än i 8 § sägs utgå ej ersättning på grund av åtgärd, som vidtagits enligt denna kungörelse.

Rätt till ersättning enligt nämnda paragraf vare förverkad, där den, som lidit förlusten, genom överträdelse av i denna kungörelse meddelade föreskrifter eller på annat sätt måste anses hava själv förorsakat den åtgärd, som medfört förlusten.

10 §.

Den, som vill komma i åtnjutande av ersättning, varom i 8 § sägs, skall göra skriftlig ansökning därom till styrelsen för centralanstalten, som bestämmer om och till vilket belopp ersättning må utgå. I ansökningen skall uppgivas den förlust, varför ersättning äskas, den åtgärd, som vållat förlusten, och de omständigheter, sökanden vill till stöd för ansökningen åberopa. Ansökningen skall vid äventyr att rätt till ersättning eljest förloras hava till styrelsen inkommit inom sex månader efter utgången av det kalenderår, under vilket förlusten uppkommit.

11 §.

En var är skyldig att, såvitt honom rör, låta undersökning, varom i 1 § förmäles eller som företages för utövande av tillsyn enligt 7 § 1 mom., obehindrat försiggå ävensom att tåla utförande av odlingsförsök, som i 3 § avses.

Ägare och innehavare av potatis må ej hindra omhändertagande av potatis jämlikt 5 §.

12 §.

Förseelse mot 1 § första stycket, 4, 6, 7 eller 11 § straffes, där ej enligt allmänna strafflagen strängare straff bör följa å förseelsen, med böter från

och med tio till och med femhundra kronor; och skall föremål, som i strid mot det i 6 § stadgade förbud bortförts från smittförklarade område, jämte emballage vid anträffandet genast på lämpligt sätt oskadliggöras, redskap eller transportmedel genom desinficering på sätt i sistnämnda paragraf sägs.

13 §.

Åtal för förseelse mot denna kungörelse anhängiggöres vid allmän domstol och utföres av allmän åklagare.

14 §.

Böter, som ådömas enligt denna kungörelse, tillfalla kronan. Saknas tillgång till deras fulla gäldande, förvandlas de enligt allmän strafflag.

15 §.

Länsstyrelses beslut, varigenom område förklarats smittat av potatiskräfta, skall bringas till allmänhetens kännedom genom kungörelse i länskungörelserna och i tidning inom orten ävensom delgivas vederbörande polismyndighet.

16 §.

Emot beslut, som på grund av denna kungörelse meddelas av styrelsen för centralanstalten eller länsstyrelse, må hos Kungl. Maj:t besvär anföras inom tid, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är bestämd; dock länder beslutet, utan hinder av besvär, till efterrättelse, intill dess annorlunda kan bliva vederbörligen förordnat.

17 §.

Angående införsel av potatis till riket är särskilt stadgat.

Denna kungörelse träder i kraft den _____, från och med vilken dag kungörelsen den 6 september 1928 (nr 337) med vissa bestämmelser angående åtgärder för bekämpande av potatiskräfta skall upphöra att gälla.
